

Slovenščina

Erazem Kokot

Družbene razmere v 1. polovici 20. stoletja

- [1904 - 1905] **Rusko-Japonska vojna**
- [1918] **Avstrija anektira Bosno (prikluči jo k svoji državi)**
- [1912 - 1913] **Balkanska vojna**
- [1914] **Atentat na Franca Ferdinanda (Avstrijski prestolonaslednik)**
- [1917] **Oktoberska revolucija**
- [1922] **Fašistična diktatura v Italiji**
- [1929] **Zlom ameriške borze in začetek gospodarske krize**
- [1936] **Španska državljanska vojna (Francisco Franco)**
- [1938] **Hitler zasede Avstrijo**
- [1939] **Hitler napade Poljsko**
- [1945] **Boj za prevlado med deli Evrope in železna zavesa**

Na Slovenskem

Nastaneta 2 politični stranki:

Klerikalna (cerkvena) stranka

- izrazito verska
- preprost človek
- ustanavljajo posojilnice in hranilnice
- kmetje se združujejo v zadruge
- delavci se združujejo v delavska društva
- program: *prihodnost naroda je v Habsburški monarhiji*

Liberalna (narodno napredna) stranka

- združuje Slovensko svobodnomiselno meščanstvo in izobražence (npr. študentje prava, učitelji ...)
- niso imeli izdelanega političnega programa

V začetku 20. stoletja se razvije še tretja stranka:

Socialdemokratska stranka (preporodovci)

- nastanek zaradi pomanjkljivosti ostalih programov
- Cankar napiše program Slovenci in Jugoslovani
 - uničenje avstrijske nadoblasti
 - zedinjenje z ostalimi jugoslovanskimi narodi
 - program je zahteval združitev jugoslovanskih narodov v federativno republiko, na temelju enakopravnosti članov

(Federacija - vsi deli kolektiva (npr. države) so enakovredni in ohranjajo svoj jezik in kulturo)

Književnost 1. polovice 20. stoletja

Slovenska književnost

[1899 - 1918] **Moderna** (*Obdobje*)

[1918 - 1940] **Književnost med vojnama**

- [1918 - 1930] **Ekspresionizem** (*Smer znotraj obdobja*)
- [1930 - 1940] **Socialni realizem**

[1940 - 1945] **Književnost upora in revolucije**

Evropska književnost

[1900 - 1940] **Modernizem** (*pluralizem izmov*)

- avantgardne smeri (nadrealizem, futurizem, dadaizem, kubizem, imagizem, eksistencializem, ...)
- avantgarda pomeni prevrednotenje vseh vrednot

Moderna

Začetek [1899]

- Ivan Cankar - pesniška zbirka *Erotika*
- Oton Župančič - pesniška zbirka *Čaša opojnosti*

Konec [1918]

- smrt Ivana Cankarja
- konec 1. svetovne vojne

Literarne smeri

- simbolizem
- dekadenca
- impresionizem

Simbolizem

- simbol je znak za pojem, čustvo
- poudarek na duhovnosti
- neskladje med idealom in stvarnostjo
- človek se zateka v religioznost, pravljичnost ...
- spoznanje, da izpovedovanje zapletene človekove notranjosti zahteva nove postopke opisovanja (uporaba simbolov - simbol je jezikovno slogovno sredstvo)
- razočaranje nad takratno družbo

Dekadenca

- poudarek na čutnosti/sensualizmu - fizične zaznave
- ideja "živi za danes" (*propad civilizacije* - možnost da bo sveta jutri konec)
- začetek v Franciji
- težnja po idealni družbeni ureditvi (pojavi se med meščanskimi izobraženci)
- hkrati zavedanje, da je taka ureditev nemogoča
- ker je življenje polno bolečin je rešitev v uživanju (umetnost, hedonizem, spolnost, drogiranje, ...)
- utemeljitelj dekadencega stila je Charles Baudelaire (*/bodler/*), ki je napisal zbirko *Rože zla*

Impresionizem

- *impressio* = vtis
- narava v lirskem subjektu v **danem trenutku** vzbudi neko čustvo

Slovenski slikarski impresionisti

- Matej Sternen
- Ivan Grohar
- Matija Jama
- Rihard Jakopič

Predstavniki slovenskega impresionizma

- Ivan Cankar (simbolist, dekadent, impresionist)
- Oton Župančič (simbolist, dekadent, impresionist)
- Dragotin Kette (impresionist)
- Josip Murn Aleksandrov (impresionist, simbolist)

Ivan Cankar [1876 - 1918]

- oče krojač, ki kasneje odide v Bosno
- uspešen učenec, odide na Realko v Ljubljani (Vegova)
- skozi svoja dela je postavljen med sodobnike, a je zaradi družbeno obtožujoče umetnosti in človeške narave ostal osamljen tujec
- *“narod si bo sodbo pisal sam”*

Ustvarjanje

- politik (politični program Slovenci in Jugoslovani)
- pesnik (pesniška zbirka Erotika)
- dramatik (komedija, drama satira)
- pripovednik (roman, povest, novela, črtica)
- esejist (epilog)

Obdobja ustvarjanja

- mladostno obdobje [1891 - 1900]
 - realističen, delno dekadenten slog
 - pesniška zbirka Erotika [1899]
 - zbirka črtic Vinjete (črtica = kratka skicirana proza)
 - proti koncu tudi impresionistični slog
- zrelo/družbeno-kritično obdobje [1900 - 1909]
 - vpliv življenja na Dunaju
 - daljša pripovedna dela
 - simbolizem
- pozno/psihološko/etično obdobje [1910 - 1918]
 - pojavlja se motiv posameznikovega in narodovega trpljenja in krivde
 - črtice so vezane na mladost

Ivan Cankar: Črtica Kostanj posebne sorte [1917]

- 3-delna: refleksivni/razmišljujoči uvod iz naslova, baladična zgodba v jedru, umetniška ideja (*ideja vseh idej*) v zaključku
- uvod: podoba mogočnega kostanja v ljudeh vzbuja čustva in pozitivno vpljiva na njihova življenja
 - *vegetacijska metaforika* - razvoj kostanja skozi letne čase

- kostanj je poosebljenje junaka in preraste v **simbol vitalnosti**
- jedro: babnica Marjeta sanja, da spi pod kostanjem, po njej lezejo zlati hrošči; ko se zbudi gre *sredi noči* kopati pod kostanjem, zjutri vidi da so spodaj kosti trupel in kriči tako, da zbudi celo vas
- *število trupel lahko namiguje na masivno pokopališče*
- zaključek: cvetoči kostanji dobivajo energijo iz trupel
 - citat (ki ga izgovori vaščan š čopom): *“Oj prijatelji, ljubi moji, to nam bodo še cveteli kostanji!”*
- dekadenci slog: nasprotje med lepimi kostanji in grozoto vojne
- izsek je impresionistična značilnost

Ivan Cankar: Črtica Epilog [1899, zbirka Vinjete]

- realizem in skrajni realizem (naturalizem)
- Cankar išče nove vrste ustvarjanja in ne zagovarja realizma in naturalizma
- *modeli* so ljudje iz njegovega življenja (npr. Malči Löffler - *Malči Kanarček - Hiša Marije Pomočnice*)
- Cankar osebe doživlja in skozi njegovo doživljanje osebe zaživijo
- modeli so odsev njegove duše, sočutja, lepote, ljubezni, sovraštva
- simbolizem je subjektivizirana resničnost
- Cankar je tujec, osamljenec

Ivan Cankar: Roman Hiša Marije Pomočnice

- 14 deklet pove svoje zgodbe v sobi sv. Neže v otroški bolnišnici Marije Pomočnice
- *hospic* = priprava na smrt (neozdravljive bolezni)
- zgodba traja od pomladi do jeseni, začne se s prihodom Malči Kanarček, konča pa z njeno smrtjo
- sprejem drugih deklet, njihovi pogovori in doživljanje obiskovalcev
- analitični vrivki: zgodbe deklet
- Cankar je živel na Dunaju pri družini Löffler, ki so imeli neozdravljivo bolno hčerko Malči

Dogajanje delimo na 3 sklope

1. bolniški vsakdan na oddelku
 2. spomini deklet na obdobje pred prihodom (slabe izkušnje)
 3. svet hrepenenja in sanjarjena za dekleta
- v dekletih prostor in njihovo življenje predstavljata razočaranje, obiski sorodnikov pa jih spominjajo na pretekle slabe izkušnje
 - smrti se dekleta ne bojijo, a je > *“tudi ljubijo ne”*
 - smrt je del njihovega vsakdanjega razmišljanja in celo hrepenenja
 - roman je sestavljen iz devetih poglavij, ki so samostojne novelistične enote
 - zaradi zgradbe je **ciklični roman** zaradi sloga pa **impresionistični roman**
 - **Lojzkina zgodba:** starša sta se sovražila in varala, oče tudi pedofil
 - soba sv. Neže je po eni strani zavetišče, po drugi pa mrtvašnica
 - Malči Kanarček (Hanzek ?) se boji sveta in se umika pred njim
 - Tina Vrabec (anarhist) želi ulti in v naporu umre
 - **roman trenutkov**
 - Cankarjev dualistično pojmovanje sveta: **breztelesna/nedolžna otroškost - telesna odraslost**
 - breztelesna otroškost -> harmonija
 - telesna odraslost -> ni več harmonije
 - motivi: **bivanjska stiska, življenje je ječa, hrepenenje, dvojno življenje**

Oton Župančič [1878 - 1949]

- rojen v Beli Krajni
- gimnazijo obiskoval najprej v Novem Mestu, nato v Ljubljani

- na Dunaju študiral zgodovino in geografijo, a študija ni dokončal

Ustvarjanje

- pesniška zbirka Čaša opojnosti [1899]
- Pisanice [1900]
- Čez plan [1904] - posveti jo Murnu (povzdiguje ga kot pesnika, meni da je družba kriva za njegovo smrt)
- Samogovori [1908] - pesem Duma (domovinska tematika)
- V Zarje Vidove [1920] - opisuje usodo slovenskega naroda po 1. sv. vojni, a useeno meni da prihaja svetla prihodnost
- Zimzelen pod snegom [1945] - družbeno in politično aktualne pesmi
- Prevajal Shakespeara (drame)

Oton Župančič: Pesniška zbirka Čaša opojnosti [1899]

- elementi moderne v vsebini (posmeh, kritika), in *novi pesniški obliki*
- čustva, sanjarjenje
- opušča kitice
- miselni odstavki in stopice (*miselne enote*) - **svobodna oz. moderna pesniška oblika**
- izpostavljen subjektivizem

Oton Župančič: Pesem Duma [1908]

- deljena na dva dela
 - prvi razdeljen na moški in ženski glas
 - drugi razdeljen na opredelitvi za domovino in za tujino
- tematika nasprotja med domovino in tujino
- **duma** - zamišljena, otočna ljudska pesem

1. del

- prva kitica razloži zgradbo pesnitve
- tretja kitica razloži, kako pesnik občuti domovino
- ženska domovino opeva na liričen, čustven način (metafore, personifikacije, stopnjevanje v vsebini in slogu, paralelizem členov)
- ženska domovina predstavlja okolje, pokrajino, polja - **vabi na kmete, podeželje**
- ženska opeva pesmi pokrajine, žit in rek
- tujina je predstavljena pripovedno, z vsemi napredki, ostalo pa lirično
- moški glas občuti, da je v tujini tujec
- moški ima razumski pogled na tujino, ženska pa liričen na domovino
- retorična vprašanja (*“kako me tujina duši”*)
- zaključek prvega dela je simboličen: velika mesta imajo cesto v svobodo, zato pesnik prisega na tujino (navezano na takratne družbenopolitične razmere: *klerikalna stranka se zavzema za zaprtje mej in zavira napredek naroda*)
- impresionistični slog

2. del

- opredeljitev do ženskega glasu (domovine) in prvega dela
- domovina mu predstavlja rojstni kraj (Belo Krajino)
- zanj je bilo tisto življenje odvisno od narave (letni časi)
- prvi verz pete kitice - idilika narave, čustvena navezanost nanjo
- tematika izseljevanja
- mati joče nad sinom, umrlim v tujini, povsod je sama bolečina, pesnik bolečino občuti in bi rad pomagal
- tujina se razvija z delom naših rok
- školjka na morskem dnu je simbol za pesnikovo srce
- tujek uide v školjko, iz bolečine nastane stvaritev - biser
- ideje pesmi:

- razdvojenost pesnika zaradi odhoda iz domovine v tujino
- pesnikova želja, da bi se domovina razvijala, napredovala
- tudi v tujini pesnik misli na domovino

Dragotin Kette [1876 - 1899]

- njegovo pesništvo temelji na impresiji, optimizmu, hudomušnosti in Cankarjevemu literarnemu ustvarjanju
- mojster moderne gazele in soneta

Ustvarjanje

- 3 obdobja
 - ljubljansko
 - novomeško
 - tržaško

Dragotin Kette: Serenada Na trgu

- mestno okolje, noč, sredi trga je vodnjak
- s personifikacijami dopolni podobo dogajalnega časa
- Kette je napisal peem za Angelo Smola, a ga le-ta ni uslišala
- nemir neuslišanega ljubezenskega hrepenenja
- lirski subjekt nagovarja kaplje vodnjaka
- pesem je imprisionistična in razpoloženska

Motivno-tematska analiza

1. kitica
 - **impresija** (vtis iz narave),
 - luna pomeni zasanjanost, težka noč
2. kitica
 - prehod iz impresije v refleksijo (*misel*)
 - nemir zaradi misli na dekle
3. kitica
 - **refleksija**, delno tudi impresija
 - dognanje, da misli ne bodo prišle do dekleta
4. kitica
 - **impresionističen zaključek**
 - pesnik še vedno upa

Slogovna sredstva

- likovna pesem (kitice v obliki kapelj, ki pršijo iz vodnjaka - **anomatopoiija**)
- miselni preskoki
- sensualistični tip ljubezenskega doživljanja
- napisana v času Kettejevega **novomeškega obdobja**
- pesnik hoče, da se okno odpre, a tako kot pršenje kapelj ne bo doseglo zvezd, tako Angela ne bo odprla okna

Josip Murn Aleksandrov [1879 - 1901]

- rojen v Ljubljani
- oče mu je zgodaj umrl, mati ga je dala v rejo, ko je odšla v Trst
- srednjo šolo je zaključil v Ljubljani, živel v **cukrarni**, zanj je skrbela Polona Kalan
- študiral na trgovski akademiji, a študija ni dokončal

- zaposlil se je kot uradnik trgovske zbornice
- umrl v cukrarni

Ustvarjanje

- faze pesnenja
 - impresionistična (spajanje lirskega subjekta z naravo), Aleksandrov hoče biti del narave (poistosvetenje z naravo)
 - refleksijska (iz impresije prehaja v refleksijo)
 - pesmi z bivanjsko tematiko (osamljenost, brezcilnost, nemoč)
 - pesmi s kmečko tematiko (npr. pesem o ajdi), ko spozna, da se mu bliža smrt

Josip Murn Aleksandrov: Pesem Ko dobrane se mrače

- **osebnoizpovedna** in **razpoloženska** pesem, lirski subjekt izpoveduje samoto, žalost, željo po izzivov polnem življenju
- nasprotje med mirom opazovanega sveta in mirom v pesnikovi notranjosti (*mogoče nemirom, idk*)
- zgoščena in estetsko učinkovita metafora: > “*tiho dalje sanja noč z bleščečimi očmi*”
- tradicionalna in metrično urejena pesem

Motivno-tematska analiza

1. kitica (impresija)
 - dobrane oz. planote se mrače
 - narava se umirja, glasovi so tihi
 - tajni vzdih src, ki v žalosti žive
2. kitica (refleksija)
 - mir v naravi
 - pesnik nima miru, ni mogoče potopiti duše v spanje
3. kitica (dramatični vrh)
 - bivanjski problem (samota, pesnik v nemiru)
 - glas vpijočega v puščavi “*trs samotni, to sem jaz*” - **biblijski motiv**
4. kitica
 - anafora / ponavljanje (“*pridite*”, “*pridi*”, “*pridi*”)
 - pesnikova želja po rešitvi (da bi se kaj zgodilo v njegovem življenju, tudi želja po ženski)
5. kitica
 - pesnik vedno trpi, kljub vrnitvi v realnost
 - v naravi bodo še zmerom mir in nevihte
 - pesniku pe vedno ostanejo sanje - **poetičen zaključek pesmi**

Josip Murn Aleksandrov: Pesem Sneg

- ideja bivanjskega problema
- človekova nemoč in brezcilnost
- iz njegovega življenja se vidi koliko je sam (a ne osamljen)

Motivno-tematska analiza

1. kitica (impresija)
 - mirnost pokrajine, ki kaže pesnikovo počutje (pesnik je sam - samota - ampak NE osamljenost)
 - tišina in mirnost v pesniku vzbujata občutek samote
2. kitica (refleksija)
 - zadnji verz prehaja v refleksijo (rad bi izkoristil mladost in moč, a je ne more)
 - pesnik si želi lastne dejavnosti
 - retorično vprašanje

Ekspresionizem

- ekspresion = **izraz**
- kot literarna smer se pojavlja vedno v razburljivih, napetih zgodovinskih trenutkih (npr. čas tik pred, med in po vojni)
- vzroki:
 - socialna in politična življenja
 - družba je po 1914 v kaosu
 - vojna je človeka spravila v obup
 - po vojni se pojavi zastrašenost
 - vsepovsod sta nered in smrt
- krik po novem, etično očiščenem (**prerojenemu**) človeku
- občutek vesoljnega poraza
- želja po življenju v kolektivu
- *“človek bo človeku človek, narod bo narodu narod”*
- ekspresionistične metafore:
 - simbolika barv
 - smrt
 - medmeti
 - vzkliki
 - veliko ločil
 - anafore
- Srečko Kosovel predstavlja vrh ekspresionistične literature pri nas
- vizionarska napoved prihodnosti

Pomeni barv

- črna - smrt
- rdeča - vizionarstvo (žrtve)
- bela - nemoč
- rumena - upanje
- zlatorumena - bogastvo

Srečko Kosovel [1904 - 1926] (star 22 let)

Ustvarjanje

- 3 faze
 - impresionistična lirika (pesem Slutnja)
 - ekspresionistična lirika (pesem Ekstaza smrti)
 - konstruktivistična lirika (pesniška zbirka Integrali)

Srečko Kosovel: Pesem Slutnja [1924]

- izpovedno razpoloženska pesem
- tesnobno razpoloženje samote, slutnje smrti
- pesnikovo življenje, spomini (*“okno svetlo”* - mogoče se nanaša na dom)
- pogosta končna ločila (klicaji, pike, vprašaji, podpičja)
- impresija -> represija -> refleksija
- **nominalni slog** (prevladuje uporaba samostalnikov) - izpušča glagole, kar poudarja brezizhodnost, slutnjo smrti

Srečko Kosovel: Ekstaza Smrti

- tipično ekspresionistična pesem
- prikazuje katastrofično, disharmonično vizijo sveta

- smrt zahodne Evrope naslikana skoraj apokaliptično vizionarsko
- etično angažirana ideja
- vezano na esej nemca Oswalda Spenglerja

Motivno-tematska analiza

1. kitica
 - ekstaza smrti se ponavlja kot refren
 - motiv propadle ("*zapadle*") Evrope
 2. kitica
 - Evropa prikazana kot kraljica, a bo zato umrla
 - kljub uživanju in bogastvu je večina prebivalcev revnih
 3. kitica
 - tudi človek, ki ni nič kriv mora umreti za Evropo
 - *ljudje pijemo kri*
 4. kitica
 - želja po prerojevanju ("*zelena jutranja природа*")
 - prerojevanje brez žrtev ni mogoče
 5. kitica
 - motiv smrti (tema celotne pesmi)
 - smrt ni individualna ampak kolektivna
 - vsi moramo umreti ("*smrt civilizacije v Evropi*")
 6. kitica
 - zelena pokrajina
 - impresionistični slog
 7. kitica
 - žrtev je že veliko, a še ne dovolj, rešitve ni in je ne bo ***dokler ne umremo vsi***
 8. kitica
 - prerojena Evropa bo ponovno vstala, a bomo mi že mrtvi
 - motiv vesoljnega potopa, bog bo ustvaril novo Evropo iz ničesar
- slogovno raznolika pesem
 - veliko ločil (tropičja, klicaji, vprašaji)
 - refren ("*Vse je ekstaza, ekstaza smrti*")
 - anafora - ponavljanje na začetku ("*dokler*") - pomenska dopolnitev prejšnje vrstice (**paralelizem členov**)
 - iteracija (različne vrste ponovitev)
 - stopnjevanje ("*dokler ne umreva jaz in ti, jaz in vsi ...*")
 - motiv **etično očiščenega človeka**

Konstruktivizem

- modernistična literarna smer (začetek modernizma)
- odsotnost pesniškega subjekta
- razčlenjevanje sveta, sestavljanje novega
- **avantgardno** - drugačno od ostalih
- **avantgarda** - prerojevanje vseh vrednot
- namesto vzročnosti je svobodno povezovanje asociacij (bralec mora sam odkriti zveze med asociacijami - *montaža*)
- družbene razmere: "*vojna je higiena sveta*"
- svobodna raba jezika (namesto besed so nejezikovni znaki npr. $< > 0$ *alfa* = 1)
- večpomenskost posameznih besed (gnoj, zlato)
- konstruktivizem je izrazna plat

Srečko Kosovel: pesem **Kons 5** [1925]

- avantgardna pesem
- okoliščine nastanka: Kosovelov oče in sosed sta se pogovarjala o pomembnosti gnoja v kmetijstvu (mogoče tudi nek članek)

Zgradba pesmi

- 1. in 2. verz
 - citata
- 3. verz
 - v času kapitalizma gnoj in zlato ne pomenita nič
- 4. in 5. verz
 - zlato in gnoj imata isto vrednost (*neskončno*)
 - v trenutku sta lahko vredna nič (0), tako kot denar, ki ga lahko v sekundi zgubimo
 - v kapitalizmu smo vsi odvisni od naklonjenosti sreče
- 6. in 7. verz
 - črke so manj vredne od števil
 - človek z razumom je več vreden kot človek, ki poudarja čustva
- 8. do 11. verz
 - lirski del pesmi
 - človek brez duše se predaja štetju denarja in vlada [svetu]
 - človek z dušo ne potrebuje denarja, saj je sam v sebi bogat
 - ponovi se žalostna resnica med kapitalistično in poetično logiko
- 12. verz
 - oslovnsko riganje - posmeh kapitalistični, matematični in poetični logiki (*“svet teh logik je nor”* ali pa *“v tem svetu se da zdržati le z ironijo”*)

Družbene razmere v 2. polovici 20. stoletja

[1945] **Slovenija postane del Jugoslavije**

- Obračunavanje režima s političnimi nasprotniki (dachavski procesi, sodbe brez sojenja)

[1948] **Spor Jugoslavije s SZ**

- Ljudi, ki govorijo proti Stalinu pošljejo na goli otok
- Nacionalizacija zasebne lastnine
- Agrarna reformaa (delitev zemlje malim kmetom)

[1964] **Vietnamska vojna**

[1968] **Praška pomlad**

[1975] **Konec francoske diktature v Španiji**

[1980] **Titova smrt**

[1985] **Mikhail Gorbachov postane predsednik Sovjetske Zveze**

[1988] **Proces proti četverici JBTZ**

[1989] **Padec Berlinskega zidu**

[1991] **Osamosvojitve Slovenije**

[2004] **Slovenija se pridruži Evropski Uniji**

Književnost 2. polovice 20. stoletja

- nadaljevanje prve polovice
- vezana na posameznika
- najpomembnejši je eksistencializem (npr. Jean-Paul Sartre)
- pojavlja se magični realizem
 - moderna oblika
 - stvarnost se prepleta z nadnaravnimi, fantastičnimi, čudežnimi elementi, ki imajo mitološko okolje
- neoavantgarda:
 - literarni pojavi
 - moderni roman
 - reizem
 - gibanje happening (predstave, ki združujejo gledališče, glasbo in slikarstvo)
 - pop art (vse kar je banalnega)
- postmodernizem:
 - nadaljevanje modernizma
 - vsebuje vse značilnosti modernizma, a v zunanji zgradbi se vrača k starim/tradicionalnim oblikam

Književnost med vojnama [1918 - 1940]

[do 1918] **Vladajo Habsburžani (dinastija Karađorđević)**

[1920] **Koroški plebiscit (priključitev Koroške k Avstriji)**

[1918 - 1930] **Ekspresionizem**

[1930 - 1940] **Socialni realizem**

[1945 - 1950] **Socialni realizem 2**

Kominterna (oz. delavsko gibanje) - Komunistična partija Jugoslavije (KPJ)

Eksistencializem

Sylvia Plath: pesem Črni vran v deževnem vremenu

O avtorici:

- rojena leta 1932
- prvi poem izdala pri 8-ih letih
- klinično depresivna večino odraslega življenja
- več poskusov samomora
- umrla leta 1963 od namerne zastrupitve z ogljikovim monoksidom
- pomembna dela: Ariel (1965), Stekleni zvon (1963), Zbrane pesmi (1981)

O delu:

- osem kitic po pet različno dolgih verzov, ki večkrat prestopajo
- sprehajalka v prizoru ne išče skrivnega pomena in ne pričakuje čudeža, narava ji nič ne sporoča
- podobi vrana in listja sta **sinekdohi** za naravo (zamenjavi enega pojma za drugega)
- odtujenost med naravo in sprehajalko, brezbržno je tudi nebo - **transcendenca** (presežek)
- sprehajalka je v nasprotju z naravo zgovorna, uporablja primerjave, pridevnike in metafore
- zapleten odnos do transcendence - sprehajalka kljub dvomu vanjo hrepeni po njej
- zavedanje sprehajalke, da se čudež lahko zgodi kjerkoli, neodvisno od človekove volje ali dejanj

Analiza dela:

- pesimističnost sprehajalke
- podobnost med sprehajalko in Sylvio Plath
- vran je simbol za smrt
- zavedanje da na čudež, ki si ga želi, ne more vplivati
- strah pred brezbržnostjo lajša brezskrben vran
- sprehajalka ve, da bo morala dolgo čakati na čudež, a njeno upanje ostaja

Octavio Paz: pesem Pred začetkom

O avtorju:

- rojen leta 1914 v Mehiki
- bil je politično aktiven v Mehiki in Španiji
- prejel Nobelovo nagrado za književnost (1990)
- literarni kritik
- umrl leta 1998 v Mehiki
- dela: Divja luna (1933), Sončev kamen (1957)

O delu:

- 24 verzov (nima kitic)
- ljubezenska tematika (osebna izpoved avtorja)
- liriski intimizem (človek se obrne sam vase)
- motiv osamljenosti in minevanja
- oddaljenost in nedosegljivost ljubljene (stiska)
- "bodala" kažejo odprtost smrti
- **sinestezija** - zamenjevanje čutov (z očmi te tipljem, te gledam z rokami ...)
- svoji ljubljeni pripisuje nadnaravno moč
- metaforično razlaganje naslova

Pablo Neruda: pesem Nastanejo ljudje

O avtorju:

- rojen leta 1904 v Čilu
- v Španski državljanski vojni se pridruži republikancem
- izgnan iz države
- njegov javni pogreb je prepovedan
- leta 1971 dobi Nobelovo nagrado
- umre leta 1973
- dela: Španija v srcu, Veliki spev, Mrakovi, Bivališče na zemlji

O delu:

- politično angažirana pesem
- zbirka o Južni Ameriki, njeni naravi, ljudeh in zgodovini
- opis ljudstva Tokijev
- vizionarska tema
- Araukanija, dežela, je varovala ljudstvo, a so jo osvajalci ranili
- povezuje mitične podobe preteklosti s sodobno idejo osvoboditve

Motivno-tematska analiza

- metafore, primere, sinekdohe ...
- povezanost junakov z naravo, domačo pokrajino
- obredna pesem
- moderna lirika
- nadrealizem, modernizem, eksistencializem
- avtor izraža podporo zatiranim ljudstvom v času kolonizacije
- postavil se je na stran šibkejših

Samuel Beckett [1906 - 1989]

- rojen 13. aprila 1906 v Dublinu na Irskem
- študiral italijanščino in francoščino
- delal kot profesor in prevajalec
- pisal prozo in liriko, najbolj uspešen z dramo
- veliko življenja preživel v Parizu
- med 2. svetovno vojno sodeloval s francoskimi odporniki
- po vojni se močno posvečal pisanju
- 1969 dobil Nobelovo nagrado, ki jo je sicer sprejel, a je ni šel prevzeti
- smrt 22. decembra 1989, Pariz, Francija
- znana dela
 - Čakajoč Godota
 - Endgame
 - Malone umira
 - Molloy
- eksistencialist, minimalist in absurdist
- vpliv James Joyce-a, Camusa in Kierkegaarda
- abstraktna tematika in tema del
- največ ustvarjal v letih takoj po 2. svetovni vojni
- prevajal lastna dela iz francoščine v angleščino

Samuel Beckett: drama Čakajoč Godota

- 2 akta, identična v vsebini
- Vladimir in Estragon čakata na neznano osebo imenovano Godot
- sta pasivna junaka
- med čakanjem se nič ne zgodi (delo nima zapleta, vrha ali razpleta)
- glavni osebi se le pogovarjata
- v delu srečata 3 druge osebe
 - arogantnega Pozza
 - njegovega sužnja Luckya
 - dečka, ki ga je domnevno poslal Godot sam
- absurdna drama (antidrama)
 - vse v življenju je nesmiselno (tudi smrt)
 - edini smisel v življenju je vztrajanje
- namesto logično urejenega dogajanja je **nesmiselna sosledica dogodkov**
- namesto aktivnih junakov nastopajo **pasivni junaki** (podobni lutkam)
- namesto smiselnega dialoga se pojavi **alogični dialog** (govoričenje drug mimo drugega - ni povezan)
- pogosta grotesknost
- "Čakajoč Godota" - kaže na čakanje zaradi *trpnika* (čakajoč)
- ne vemo kdo je Godot

Motivno-tematska analiza

- Beckettovski dialog
 - ni posebnosti v govoru
 - jezik in dogajanje oblikuje kot nesmisel, brezciljnost
 - Vladimir in Estragon imata preprost, splošnopogovorni besednjak
 - močna neenotnost tematike njunih pogovorov
- daje nam podobo sveta, odnose med ljudmi, ki so nelogični in grozljivo popačeni - **osnovna značilnost drame**
- Beckett želi opozoriti na tragikomični položaj človekove eksistence v modernem svetu (*čakanje nič ne pomaga*)
- deček daje slutiti, da se morda dočaka dan, ko se bo našel smisel življenja
- didaskalije dopolnjujejo govorjeno besedilo, a v tem primeru nasprotujejo besedam junakov (*“A greva?”* - ostaneta na mestu)
- 2 akta
 - iste osebe
 - minimalne spremembe iz prvega akta v drugega
- tragika čakanja
- ciklična notranja zgradba
- kdo je Godot in kaj pomeni njegovo ime?
- širše sprejeta interpretacija dela ne obstaja
- popularne interpretacije
 - politična
 - Freudovska
 - kristjanska
 - eksistencialna (vezana na Camusovo teorijo o Absurdu)
- soočanje z absurdnim
 - samomor (Vladimir in Estragon večkrat omenita možnost samomora)
 - odvrčanje (Se preokupirata s pogovorom)
 - zavračanje (Vladimir nekajkrat omeni teološke metafore in ideje, a znjimi ni zadovoljen)
 - igranje (Vladimir in Estragon se vprašata, če sta le igralca v gledališču)
 - umetnostno ustvarjanje (Vladimir enkrat poskuša peti, Estragon svoj izgled primerja z izgledom tipičnega poeta)
 - politična dejavnost (Pozzo, ki ima Luckya kot sužnja)
 - sprejem (Lucky, ki odprto sprejme brezpomenskost življenja, a še zmeraj živi in dela, absurdistični junak)
- *“vse je podrejeno nesmislu”* - absurd

Sodobna slovenska književnost

[1950 - 1960] **Ustvarjalci intimizma**

[1960 - 1970] **Modernizem**

- izstopa eksistencializem
- filozofija absurda

[1970 - 1980] **Postmodernizem**

Dane Zajc [1929 - 2005]

- rojen 26. oktobra 1929 v Zgornji Javorščici pri Moravčah
- v otroštvu so mu nacisti požgali domačijo in ubili očeta
- brata sta mu umrla v partizanih
- med vojno je prekinil šolanje, po vojni pa ga nadaljeval
- šolal se je na Poljanski gimnaziji
- sodeloval pri domskem glasilu *Mi, mladi*
- delal v Pionirski knjižnici
- pesnik, pravljicar, dramaturg, esejist

- poimenovan “*umetnik molčanja*”
- prejel več nagrad
- umrl 20. oktobra 2005, v bolnišnici Golnik zaradi raka

Dane Zajc: pesem Črni Deček

- 7 kitic
- svobodna oblika in verzi
- epitoneza - *okrasni pridevki*
 - “*zategla žalost*”
 - “*rumena groza*”
- paralelizem členov
 - “*zato*”
 - “*ptice*”
 - anafora (ponavljanje na začetku verza)

Motivno-tematska analiza

1. kitica
 - deček je simbol za pesnika
 - stoji v mrtvem in odljudem svetu
 - pust, velik in neprijazen svet (puščava)
 2. kitica
 - ptice so simboli za pesmi
 - pesnik se zaveda grozot sveta
 - polno naročje ptic
 3. kitica
 - starci so simbol za brezbrizne ljudi
 - komunisti so “*podobni ujedam*”
 - ujede jejo ptice - komunisti cenzurirajo pesmi
 4. kitica
 - ptice (pesmi) so edino, kar ima
 - pošlje jih v svet
 5. kitica
 - ptice uniči sonce (nevarna narava)
 - razpadejo v perje, meso in pepel
 6. kitica
 - zvezde so višja sila, ki tudi ubijajo ptice
 - pesnik čuti uničenje ptic
 7. kitica
 - kljub uničenju pridejo nove ptice
 - ptice morajo biti/obstajati
 - samota in žalost dečka (pesnika)
- pesnik v pesnenju vidi poslanstvo
 - mnogopomenske podobe
 - deček mora peti (vztrajati), čeprav ni smisla
 - cikličnost
 - občutje osamljenosti, izvrženosti, absurda
 - skrita kritika oblasti (starci)
 - eksistencializem
 - vztrajanje, čeprav se vse konča s propadom
 - pesnik mora pesniti, čeprav je njegovo delo zapisano propadu

Modernizem v Evropi

Tennessee Williams: drama Tramvaj poželenje

O avtorju:

- rojen leta 1911
- hodil v šolo dramskega pisanja
- diplomiral v Iowi
- bil je odvisnik, a se je kasneje zdravil
- član generacije ameriških dramatikov
- umrl leta 1983
- dela: Mačka na vroči pločevinasti strehi (1955), Nenadoma lansko poletje (1958), Mila ptica mladosti (1959)
- pisal je tudi zgodbe, eseje, poezijo in spomine

O delu:

- psihološki realizem in delno ekspresionizem
- analitična zgradba
- ideja je v spopadu med moškim in žensko oz. med nagonkostjo in kultiviranostjo
- dogajalni čas in prostor: New Orleans, idk kdaj
- 11 prizorov
- osebe: sestre Dubois (Blanche in Stella), Stanley (Stellin mož), Eunice (Stellina sosedka), Hardold

Zgodba

Blanche se s tramvajem Poželenje pripelje v Elysianske poljane. Tam sreča sestrinega moža Stanleya. Kasneje ima Stanley s prijatelji pokeraški večer, vmes v pijanosti udari Stello (ki je noseča). Blanche prigovarja Stelli, da naj zapusti Stanleya in se odseli. Stanley sprašuje Blanche o njeni preteklosti, Blanche ima kasneje zmenek z Mitchom (Haroldom). Blanche ima rojstni dan, Stanley Stelli razkrije skrivnosti o Blanchini preteklosti, nato pa se sooči z Blanche. Ko Mitch izve Blanchino preteklost zavrne poroko z njo, Stanley pa se dokončno sooči z Blanche, vmes pa jo tudi posili. Več mesecev po dogodkih je Blanche v norišnici, nihče ji ne verjame o posilstvu, Stanley ostane brezmadežen.

Nadrealizem

- moderna novela
 - zvrst (fantazija, realistična ...) ni pomembna
 - izpostavljen sanjsi svet
 - ni več vzročno-posledično - **utrinki iz sanjskega sveta**
 - meja med zavednim (resničnim) svetom (logika) in podzavestnim (sanjskim) svetom (kjer logike več ni) je zabrisana

Franz Kafka [1883 - 1924]

Ustvarjanje

- prozaist (10 knjig)
- nedokončani romani (*Proces*, *Amerika*, *Grad*, *Pogrešani*)
- pluraizem izmov (ustvarjanje v večih smereh)
 - realizem
 - naturalizem
 - futurizem
 - ekspresionizem

- simbolizem
- nadrealizem
- eksistencializem
- odpirajo se številna vprašanja, ki segajo v njegov življenjski problem
 - tujec med Čehi (ker je Nemec)
 - tujec med Nemci (ker je Žid)
 - tujec med domačimi (ker oče ni odobral njegovega umetniškega ustvarjanja - hoče, da je odvetnik)
 - tujec med zdravimi (ker je večino življenja bolan - kasneje jedka)
- **odpira se tesnoba, ki spominja na moraste sanje in predstavlja izgubljenost posameznika v svetu, ki zanj ni sprejemljiv**
- prijatelju Maxu Brodu je zapustil vsa dela, a ga prosil, da jih zažge

Franz Kafka: moderna novela Preobrazba

Motivno-tematska analiza

Osebe:

- Gregor Samsa
 - glavna oseba
 - trgovski potnik
 - sovraži svoj poklic
 - zbudi se kot žužek (hrošč)
 - pride ga iskat šef a zbeži, ko ga zagleda
- sestra Greta
 - sprva mu pomaga in mu nosi hrano, a neha, ko prestraši podnajemnike med nastopom z violino
- oče
 - laže sinu o finančnih težavah
 - pogosto ga zmerja
 - ob priložnostih vanj meče jabolka
- mama
 - ubadanje prešušča očetu
 - pogosto omedli
- služkinja
 - najde mrtvega Gregorja ob 3h zjutraj
 - pospravi ga v smeti

Motivi

- preobrazba človeka v hrošča
- odnos uslužbenec - predpostavljeni (*šef*)
- odpoved družine sinu/bratu
- Gregorjeva smrt
- idejnost ni v smrti temveč v preobrazbi (**zavestna odločitev nehati biti človek**)

Literarne značilnosti

- pripovedovalec je osebni/personalni (Gregor a v 3. osebi)
- začetek je opis, potem pa pripoved
- čeprav tradicionalna zgodba novele, imamo dramski trikotnik
- zaplet
 - preobrazba

- Gregor se prebudi iz nemirnih sanj
- ugotovi, da nima več veselja in obleži
- sprva domači opazijo le, da ni šel v službo
- ko ga vidijo so ob izgledu vsi zgroženi, mati omedli
- kasneje ga prisilijo, da ostane v sobi (zaradi izgleda)
- obišče ga nadrejeni, a se ga ustraši in zbeži
- vrh
 - Gregorjevo psihično in fizično trpljenje
 - osamljenost v sobi
 - jedi, ki jih je imel rad več ne mara
 - poslabša se mu vid
 - ima željo plezati poi steni in stropu
 - motiv jabolka (oče ga v jezi zaluča v Gregorja - zadane rano od udarca)
 - jabolko obtiči v rami
- razplet
 - Gregorjevo telo je vedno bolj suho
 - v hišo vzamejo podnajemnike
 - družina začne zanemarjati Gregorja
 - Greta igra violino za podnajemnike
 - ko Gregor sliši igranje gre dol pogledat in prestraši podnajemnike, ki se zato odselijo
 - Gregorjeva smrt
 - ob 3. zjutraj ga najde služkinja
 - odstrani ga z drugimi smetmi
- epilog
 - domači se po Gregorjevi smrti odpravijo na sprehod
 - oče in mati planirata Gretino poroko
 - Greta “žari od mladosti” in “si pretegne mlado telo” - konec

Moderni roman

Pripovedne tehnike

- notranji monolog
 - prvoosebna pripovedna tehnika
 - pisatelj zapisuje misli, ki se **neurejeno** porajajo v glavi junaka
 - *neurejene misli* - čutne zaznave, ki v osebi sprožajo asociacije
 - gre za ponotranjenje opisovanja in podajanja duševnega sveta junakov (*junakov notranji čas/svet*)
 - posredovanje dogajanja v mislih
- nehotni spomin
 - čutna zaznava, ki osebo spomne na nek spomin
 - npr. Marcel Proust okuša Magdalenice (pecivo) in pije lipov čaj, ko se spomne svojega otroštva - posamezni detajli o tem, kako je del otroštva preživel pri teti (Leone), ki mu je pekla Magdalenice in obiskom ponudila lipov čaj
- tok zavesti
 - v sedanjo zgodbo vključimo preteklo zgodbo v večih kosih
 - fragmentalen zapis spominov in sanjarij, ki obdajajo v območju neizgovorjenega

Primeri:

Franz Kafka: Preobrazba (1912) - Sanje

James Joyce: Ulikses (1922) - Notranji monolog (na okoli 55 straneh)

Marcel Proust: V Swannovem svetu (1913) - Nehotni spomin

James Joyce: roman Ulikses (1929)

O avtorju:

- rojen 1882
- utemeljitelj modernega pripovedništva
- predstavlja združitev naturalizma in simbolizma
- osebni prijemi: **mnogoternost slogov** (kronika, samogovor, drama ...)
- Ulikses po angleško pomeni Odisej
- obsežen roman, a obsega le en dan
- dogaja se 16. junija 1904, zato imajo v Dublinu, Trstu itd. vsako leto prireditve na ta dan
- Joyce je prvi del Uliksesa napisal v Trstu
- 3 glavne osebe:
 - Leopold Bloom (poročen z Molly)
 - Molly Bloom (poročena z Leopoldom, vara ga s Stephanom)
 - Stephan Dedalus (študent, spi z Molly)
- Leopold in Molly sta že odtujena zakonca
- v Stephanovem življenju se kaže odtujenost očeta
- nek večer se Stephan in Leopold (ki se ne poznata) srečata v baru
- takoj se ujameta, Stephan, v nasprotju s starši, Leopolda posluša in sprejme njegove modre besede
- je zelo dovzeten za njegove napotke
- Leopold je Stephanov duhovni oče
- skupaj se odpravita v javno hišo

Zgodba

Stephan se doma prebuja, Leopold pa ženi Molly prinese zajtrk v posteljo, nato pa gre na sprehod po Dublinu, kjer si ogleduje lepe ženske, v žepu pa skriva ljubezensko pismo neke Marthe, a nima slabe vesti, ker ve, da je Molly, medtem ko je na sprehodu, obiskal ljubimec (ki ga ne pozna). Odpravi se po gostilnah in barih ter se celo udeleži naključnega pogreba. Pot ga zanese na plažo, kjer se spogleduje z dekleti, nato pa obišče prijateljico v porodnišnici. Zvečer sreča Stephana v pivnici, po pogovoru se skupaj odpravita v javno hišo. Leopold se zjutraj vrne domov k Molly, ki jo ponesreči prebudi, sam pa zaspi. Ker Molly ne more več zaspati, se prepusti svojemu erotičnemu fantaziranju, ki se nanaša na moža in tudi na ljubimce (odlomek).

Razmišlja o njenem in Leopoldovem poročnem potovanjem v Andaluzijo (Španija), o vseh dogodkih, ki so se jima zgodili ... Njen **ženski samogovor** je brez ločil ali velikih začetnic. Vsebuje veliko čutnih zaznav (npr. šopek rož). Ideja romana je bila pridobljena iz *dvoravninskosti*.

Analiza mitološke vsebine v romanu Ulikses

Ideja dvoravninskosti je v banalnosti, nesmiselnosti in praznini vsakdanjega življenja.

Lahko rečemo, da je ulikses komentar mitološke zgodbe.

Odisej: veličina, odličnost, resnost, izoblikovan cilj

Leopold: avantgarda (drugačnost), nima izoblikovanih vrednot, brezciljnost, banalno beganje

Penelopa: zvestoba

Molly: nezvestoba, nimfomanka (vara Leopolda z večimi moškimi)

Telemah: pogumen, sledi očetu

Stephan: strahopetnež, nima odnosa z očetom in materjo

Eugene Ionesco: drama Plešasta pevka

O avtorju:

- rojen leta 1909 v Romuniji
- francoski dramatik, esejist, pisatelj, slikar in pesnik
- znan za svoje avantgardne drame
- umrl leta 1994
- dela: Plešasta pevka, Učna ura, Stoli, Nosorogi, Žeja in lakota ...

O delu:

- 11 prizorov
- dogajanje v meščanskem salonu
- enotnost kraja, časa in dogajanja
- 6 nastopajočih oseb
- antidrama (nima zapleta, vrha ali razpleta)
- nenavaden dialog med osebami
- absurdna drama (ni logično urejenega dogajanja)
- absurd eksistence oseb in njihovih odnosov/interakcij
- glavni motiv je srečanje dveh povprečnih meščanskih družin
- glavna tema je izpraznjenost meščanske družbe
- ideje: parodija meščanskega gledališča, kritika izpraznjene meščanske družbe, kritika konformizma, vprašanje smisla eksistence, izgubljeni posameznik

Zgodba:

Zakonca Smith se pogovarjata v svojem stanovanju, na obisk prideta zakonca Martin. Začnejo tipični izpraznjen angleški pogovor, nato vstopi poveljnik gasilcev, ki razreši spor med zakoncema Smith. Poveljnik se nato odpravi, saj mora čez tričetrt ure in 16 minut pogasiti ogenj na drugi strani mesta. Zakonci ponovno nadaljujejo svoj pogovor, na koncu izgovarjajo le še zloge. Drama se ne zaključi temveč si para le izmenjata vloge.

Jean-Paul Sartre: drama Zaprta vrata

O avtorju:

- rojen leta 1905 v Parizu
- študiral v Berlinu
- politično angažiran
- obsojal ameriški imperializem
- simpatizer komunistov
- zavrnil Nobelovo nagrado
- esejist, kritik, dramaturg in novelist
- utemeljitelj eksistencializma

O delu:

- eno dejanje
- ateistični eksistencializem
- osebe:
 - Garcin - pokvarjenec, vlačugar, strahopetec
 - Ines - lezbijka, morilka
 - Estelle - detomorilka
- dogajanje v peklu
- neznosna vročina
- luč, ki se je ne da ugasniti
- iz sobe ne morejo oditi
- stopnjevanje napetosti med osebami
- analitični vrivki
- odlomek: Estelle je varala moža in imela otroka z ljubimcem. Otroka je vrgla čez balkon, ljubimec se je zato ustrelil, njen mož pa ni ničesar posumil.
- ideje: pekel ni v onstranstvu, temveč so osebe okoli tebe, vse kar delamo en drugemu
- človek najprej je (se rodi, obstaja), šele potem se definira (**esenca**)
- vrednost esence so tvoja dejanja
- vsak se lahko sam svobodno odloča o tem, kaj je in kaj bo
- ravno svoboden človek lahko počne tudi zlo in greši
- meje svobode enega človeka so omejene z dejanji drugega
- teza - pekel so ljudje okoli tebe, zato je **tezna drama**
- sledi pozivanje k odgovorni izrabi svobode, strpnosti in preobrazbi morale (naloga vsakega človeka)
- 5 prizorov
- prvi štirje so zasnova, peti pa idejni poudarek
- komorna drama - pasivne osebe, malo jih je, ni poudarek na dogodkih temveč pogovorih
- malo didaskalij - a označujejo psihofizične značilnosti oseb

Kajetan Kovič: pesem Južni otok

O avtorju:

- rojen leta 1931 v Mariboru
- obiskoval gimnazijo Maribor
- študiral na filozofski fakulteti
- sodeloval pri Pesmih štirih (1953)
- pisatelj, prevajalec, novinar, pesnik in urednik
- prejel več nagrad
- umrl leta 2014 v Ljubljani
- dela: Korenine vetra, Ognjevoda, Poletje, Labrador ...

O delu:

- 5 kitic po 4 vrstice
- mnogovezje - ponavljanje veznika "*in*"
- okrasni pridevniki
- stopnjevanje z vezniki
- metafore
- južni otok je simbol za srečo, smisel, ljubezen
- avtor meni da obstaja, a je nekje daleč v samoti
- ker ga je težko najti so mu pripisane pravljične lastnosti (sposobnost premikanja, nestalnost)
- motiv morja - pot do otoka je dolga in težka
- avtor dvomi da sploh še obstaja
- v 4. kitici avtor zgubi upanje in se sprašuje če otoka slučajno sploh ni
- v 5. kitici je dvom premagan in južni otok obstaja
- njegov obstoj je odvisen od človekovega vztrajanja

- je idealni utopični kraj, kamor se človek lahko umakne pred nemirom
- tema je bivanjka, nihanje med upanjem in strahom
- “je” predstavlja dvom
- čista eksistenca (človek je notranje svoboden)

Janez Menart: pesem Croquis

O avtorju:

- rojen leta 1929 v Mariboru
- diplomiral na Filozofski fakulteti
- lektor, dramaturg, vodja lutkovnega gledališča, urednik ...
- prvo pesem objavil pri dvajsetih letih
- prejel Prešernovo nagrado (1979)
- umrl leta 2004
- dela: Pesmi štirih, Pesnik se predstavi ...

O delu:

- 4 kitice po 4 verze
- bivanjska tematika
- tradicionalna pesem po obliki, moderna po vsebini
- motivi: upanje, vztrajanje ...
- intimizem - avtor se umakne v svoj intim kot posledica nezadovoljstva s svojim trenutnim življenjem
- slogovno oblikovana pesem
- avtor nam prikaže resnični svet, mrzel in pust marmor
- s prstom v lužico riše svoj idealni svet - hišo, ženo, rože
- natakari pobriše lužico
- pesnik je žalosten, a namesto da bi odšel natakarija prosi za še en konjak - **cikličnost**
- novoromantična pesem - prepletanje realizma in romantike
- uporaba slogovnih sredstev

Gregor Strniša: Večerna pravljica

O avtorju:

- rojen leta 1930 v Ljubljani
- mama in oče oba delala v sodstvu, oče tudi igralec, pesnik in pisatelj
- leta 1949 je bil aretiran zaradi pomoči političnim emigrantom
- študiral na filozofski fakulteti
- pisal drame, popevke ...
- pesnil že od 12. leta
- prejel Prešernovo in Župančičevo nagrado
- umrl leta 1987 v Ljubljani (odpoved srca zaradi alkoholizma, imel tudi depresijo)

O delu:

- pravljica ne pomirja in ne uspava
- sanje preraščajo človeka
- človek postane nemočna igrača
- povezovanje realnega z nerealnimi (groteska)
- dom ne nudi človeku več zaščite pred sanjskim svetom
- v lastni hiši človek ni gospodar
- tradicionalna oblika, izmenična asonanca, personifikacija, okrasni pridevniki in sinestezijska

- ideje: človek ni gospodar svojega življenja, le tega obvlada nekdo drug, lahko tudi podzavest - eksistencializem

Svetlana Makarovič: Odštevanka

O avtorici:

- rojena leta 1939 v Mariboru
- končala vzgojiteljsko šolo v Ljubljani
- diplomirala na agrft
- napisala več kot 300 del
- komunistka
- dela: Somrak, Kresna noč, **Vojskin čas** ...

O delu:

- 3 kitice po 7 verzov
- družbeno kritična tematika
- lirski subjekt je pesnica
- lahkoten ritem ljudske pesmi
- original je ljudska pesem Izštevanka - motiv izigranosti
- motivi njene pesmi: odštevanje, deljenje ljudi po rasi
- avtorica izpove odčutenje današnje družbe
- odtuji in umakne se od družbe zaradi materialnega posedovanja
- v 2. kitici stopnjevanje počutja - razočaranost, razvrednotenost človekovega življenja
- v 3. kitici izrazi razočaranje z jezo in odmikom od družbe pohlepnih ljudi
- eksistencializem
- pričakovanje na optimizem, izigranost in otroštvo

Tomaž Šalamun: Stvari

O avtorju:

- rojen leta 1941 v Zagrebu
- sodeloval s skupino OHO
- prejel več nagrad
- umrl leta 2014
- dela: **pesniška zbirka Poker** (Stvari), Bela Itaka, Metoda angela ...

O delu:

- ludizem (avantgardna smer)
 - igra z jezikom
 - ni pesimizma
 - parodija, ironija in humor
 - Milan Jesih je najpomembnejši predstavnik ludizma v sloveniji
- pesnik sprašuje, če smo videli Boga (porogljivost)
- narava ne pozna odgovornosti
- Bog ravna samovoljno in ni odgovoren nikomur
- razprava je hkrati odgovorna in neodgovorna (grotesknost)
- cikel sedmih pesmi (Stvari so peta po vrsti)
- porogljiv odnos do odgovornosti in njene pomembnosti
- ironija
- ne gradi novih vrednot
- ni metafor ali logičnih zvez
- sporočilo: obremenjenost na družbo in politiko

Milan Jesih: Grizljaj sem svinčniki

O avtorju:

- rojen leta 1950 v Ljubljani
- študiral na Filozofski fakulteti
- prejel več nagrad (Prešernovega Sklada, Prešernova nagrada ...)
- pomembna dela: zbirka Soneti (**1989**)
- sonetist, pesnik, dramatik, prevajalec ...

O delu:

- tradicionalna oblika soneta (2 kvartini in 2 tercini)
- slog je mešanica visokega in vsakdanjega govora
- postmodernizem
- sonet postavljen v oklepaj
- sonet je ironičen (pesnik pesni *o nezmožnosti* pesnenja)
- poetološka tematika
- pesnisko ustvarjanje je poslanstvo, hkrati pa ne izključuje težavnosti pesnenja

Analiza:

1. kitica
 - lirski subjekt poskuša pisati a ne najde pesniškega navdiha
 - pesnenje primerja s težkim delom
 - ironičen pristop do poetološkega ustvarjanja
2. kitica
 - trud pesnika uspava
 - v sanjah se nemoč prelevi v poetično ustvarjanje
 - sanje mu prinesejo verze, ki se jih v budnosti ni mogel spomniti
3. kitica
 - pesnik je presenečen nad verzi iz sanj
 - v sanjah spozna pravi pomen besed
4. kitica
 - pesnik se zaveda, da snov soneta ni tradicionalna a sonet še vedno je

Edvard Kocbek: Črna orhideja

O avtorju:

O delu:

Vitomil Zupan: Menuet za kitaro

O avtorju:

- rojen leta 1914 v Ljubljani
- med 2. svetovno vojno se pridruži osvobodilni fronti
- leta 1942 interniran v italijanskih taboriščih
- po kapitulaciji se pridruži partizanom
- po vojni obsojen zaradi domnevne nemorale, poskusa posilstva in umora ...
- zaprt 18 let
- ustvarjanje deljeno na 3 obdobja (predvojno, medvojno in povojno)
- socialrealističen, kasneje modernističen slog
- novelist, romanist, esejist, poet ...

- leta 1984 prejel Prešernovo nagrado
- velik ženskar
- umrl leta 1987 v Ljubljani

O delu:

- oktobra 1943 Jakob Bergant prostovoljno odhaja med partizane
- pride v Ribnico, od tam v brigado v Suhi krajini, na pohodu na Mokrec izgubi četo, nato postane poveljnik svoje
- med racijo spozna Antona
- skupaj večkrat komaj ubežita smrti
- vojskuje se na Hrvaškem, ob koncu vojne se sreča z Antonom
- motiv "*Važno je bilo priti na grič*" - idk kdo to reče
- partizan v dvonastropni hiši čisti puško, ta se sproži in ponesreči ubije Antona, ki je v zgornjem nadstropju
- nevojni del: Jakob Bergant z Josephom Bitterjem (SS) razmišlja o vojni

Osebe:

- Jakob Bergant (Berg)
 - pokeraš
 - sodeluje z OF (šel na Dolenjsko)
 - individualist
 - egoist (vedno preživi v bojih, ker skrbi za svojo varnost)
 - intelektuallec, poln dvomov o vojni
 - kasneje pogumen vojak, spozna vrednote tovarštva
- Anton
 - španski borec
 - vedno sredi vojnega dogajanja
- Joseph Bitter
 - poveljnik v SS
 - bojeval se je v Jugoslaviji
 - v Kragujevcu, Srbiji, so postrelili vse učitelje in dijake v šoli
 - pravi, da je samo izpolnjeval povelja -> **vojna naredi iz človeka žival**

Analiza:

- 8 poglavij
- avtobiografsko zaznamovan zgodovinski roman
- značilnosti modernega romana
- prvi slovenski vojni roman (velja za najboljšega)
- prvoosebni pripovedovalec, personalna perspektiva, notranji monolog
- tok zavesti
- menuet za kitaro je simbol za tovarštvo, ki povezuje partizane

Boris A. Novak: Zima

Lojze Kovačič: Resničnost

Ivan Pregelj: Matkova Tina

Andrej Hieng: Čudežni Feliks

Pavle Zidar: Sveti Pavel

Florjan Lipuš: Zmote dijaka Tjaža

O avtorju:

- rojen leta 1937 nad Železno Kapljo
- učitelj
- škofijsk internat na Plešivcu
- soustanovitelj revije Mladje
- dela: **Zmote dijaka Tjaža**, črtice mimogrede, Odstranitev moje vasi ...

O delu:

- modernizem
- koroško-slovenski motivi in tema
- avtobiografski
- groteskno-satirični
- 10 poglavij
- moderna pripovedna tehnika
- več zornih kotov

Zgodba in odlomek

- Tjaž zapusti verski zavod, končno je svoboden
- stori samomor

Čeprav s to stvarjo nimamo dosti opraviti, nas je Tjaževa tragična smrt prizadela, tu ni pomislekov, saj je bil dalj časa pri nas in nam je prirasel k srcu, kot se reče, registrirali smo njegovo smrt, ki je v glavnem jasna zadeva, in si jo primerno zabeležili, vendar nam ni naložila kakšnega posebnega dela, in to je pri veliki zaposlenosti važno, ker je Tjaž že prej zapustil zavod in smo zato že prej opravili vse tiste stvari in storili vse tiste korake upravnega značaja, ki so ob odhodu dijaka iz doma potrebni, bodimo si odkriti, v bistvu neprijetne stvari, če bi teh korakov ne bili naredili prej, bi jih morali sedaj, razlika ne bi bila samo časovna, temveč bi bilo to sedaj tudi neprijetnejše, tako pa je vse to hvala bogu že za nami in ostane nekaj več prostora in časa za bistvene stvari, ki so Tjaževim tragikomičnim dejanjem v posebni in njegovimi komitragičnimi naziranjih v splošni vezi. Upravnik doma ga je črtal iz vseh imenikov in seznamov in ni bilo bogve kaj oprakov s tem, hitro so bila potrebna mesta prečrtana in drugo leto bo lahko že nekdo drug zasedel njegove prostore, dobil njegovo številko, se usedel na njegovo mesto in izpolnil vrzel v številčnem zaporedju tako spet uravnovesil statistiko, ki je s Tjaževim odhodom zašla malce v nered, kar pa nikakor ni očitek, temveč stvarna ugotovitev, kajti povpraševanje po praznih mestih v dijaških domovih je silovito in tako ni nevarnosti, da bi Tjaževega mesta ne zasedli.

Rudi Šeligo: Triptih Agate Schwarzkobler (1968)

O avtorju:

- rojen leta 1935 v Sušaku pri Reki
- šolal se je v Jesenicah
- leta 1960 je diplomiral iz filozofije in psihologije na Filozofski fakulteti

- leta 1987 je magistriral iz estetike
- preživel v jugoslovanski vojski v Srbiji v kazenskem bataljonu
- predaval statistiko
- politično deloval
- umrl leta 2004
- pomembna dela: *Stolp*, **Triptih Agate Schwarzkobler**
- modernizem, postmodernizem

O delu:

Dominik Smole: Antigona (1960)

O avtorju:

O delu: